נושא מערכתי רב שנתי
במערכת החינוך

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף חינוך מיוחד

העצמת תלמיד עם צרכים מיוחדים
כתורם מעורב ושותף פעיל

עקרונות והצעות לפעילויות
בקבוצות הטרוגניות

הפעילויות גובשו על ידי מנהלי מתי"א

ניתן להתאים את הפעילויות למגוון קהלי יעד
ולגילאים שונים

תשע"ד

"האחר הוא אני"

עקרונות התוכנית

- לקראת חברת מופת
- קבלת השונה והאחר
- שיח דמוקרטי
- הוקעת הגזענות

"האחר הוא אני" באתר "אוח"

הדגשים

- הרחבה והעמקה של יעד ההכלה כאורח חיים
- קהילה מכילה בהתייחס לשונות ממגוון היבטים:

פיזי, גילאי, מגדרי, דתי, תרבותי, סוציו-אקונומי, אינטלקטואלי, שפתי

- הפעלת התכנית בשגרה ובימי שיא

מערכת החינוך היא הבסיס ליצירת חברה מתוקנת

"החינוך מהווה חוליה מקשרת בין מגזרי החברה השונים והמגוונים ואמצעי גישור חיוני לבניית מירקם חברתי הרמוני. החינוך הוא אמצעי חשוב לקידום ערכים דמוקרטיים חופשיים. הוא תנאי חיוני למימוש העצמי של הפרט, ולקיום חיי חברה תקינים"

(אהרון ברק, נשיא בית המשפט העליון בדימוס)

"חינוך הוא הנשק החזק ביותר אִתו ניתן לשנות את העולם"

נלסון מנדלה

"האחר הוא אני"

תלמידים עם צרכים מיוחדים

מטרות:

- ראיית התלמידים בקשר ההדדי על פני הרצף:
  מכיל-מוכל, תורם – נתרם
- הגברת מעורבותם הפעילה של התלמידים במוסד החינוכי ובקהילה
- "האחר הוא אני" בקבוצת השווים
- למידה משמעותית, המערבת שילוב של קוגניציה ורגש, התנסות ורפלקציה, מודעות ותרגומה להתנהגות

מתוך: המתווה ליצירה ולניהול של תהליך ההתערבות

לילדים הזכות לחיות ללא אפליות

שם הפעילות: **תקשוב כאורח חיים בית ספרי**

אוכלוסיית היעד:

צוותי הוראה

תיאור הפעילות:

בית ספר לחנ"מ מוביל ומדגים תפיסה חינוכית ניהולית ופדגוגית המשלבת תקשוב כאורח חיים:

- למידת עמיתים מתוקשבת בין מנהלים תלמידים וצוותי הוראה.
- יום שיא בביה"ס שאליו מוזמנים כל אנשי החינוך בעיר ליצירת חומרי הוראה מתוקשבים.
- ניתן ליצור קבוצות של צוותים מבתי ספר בהם לומדים תלמידים עם אותה לקות.

פעילויות

שם הפעילות: עיתון בית ספרי

אוכלוסיית היעד:

צוותים ותלמידים בבית הספר כולל כתות חנ"מ (יסודי)

תיאור הפעילות:

עיתון בית ספרי כבמה להבעת דעה והצגת פעילויות: מורים מהחינוך הרגיל ומהחינוך המיוחד בבית הספר, מפעילים יחד את וועדת העיתון. בוועדה חברים תלמידים מכיתות רגילות ומכיתות חנ"מ בבית הספר.

הצוות והתלמידים יהיו אחראים לקביעת התכנים ולחלוקת התפקידים: איסוף תכנים, עריכה, עיצוב והפצה. התכנים יגזרו מהנושא: " האחר הוא אני".

הוועדה תפעל אחת לשבוע. העיתון יצא לאור שלוש פעמים בשנה.

פעילויות צוות

שם הפעילות: בניית תכנית משותפת ועבודה ב- CO

אוכלוסיית היעד:

צוות העובד עם התלמיד הזכאי לתמיכה מסל שילוב

תיאור הפעילות:

מנהל בית הספר יקצה שעת שהייה משותפת לכל הצוות העובד עם התלמיד.

מנהלת המתי"א תקצה את המשאבים והחומרים הנדרשים לבניית התכנית.

הצוות ייפגש לבניית תכנית משותפת, שמטרתה לתת מענה מיטבי לתלמיד עם הצרכים המיוחדים. שיתוף הפעולה יאפשר שיח וראיה הוליסטית של כלל הצוות העובד עם התלמיד. יש לקיים הערכה באמצע שנה ובסוף שנה על מנת לבדוק את יעילות העבודה השיתופית בקידום התלמיד.

פעילויות לצוות

שם הפעילות: **זכות ולא חסד**

אוכלוסיית היעד:

צוותי חינוך ובעלי תפקידים בבית הספר הרגיל.

תיאור הפעילות:

הובלת מהלך בקרב צוותי חינוך בבית הספר הרגיל, המלמדים תלמידים עם צרכים מיוחדים, להעצמת התלמידים והצוות כאחד.

הקניית ידע וכלים לצוותים בנושא "קבלת האחר". הכרת זכויותיו של התלמיד עם הצרכים המיוחדים על-פי חוק.

עריכת בירור ראשוני של מושגים הקשורים בנושא וסיוע ההבהרת עמדותיהם ביחס לנושא ההכלה. רתימת הצוותים לעסוק בנושא במהלך השנה, תוך כדי גיבוש דרכי התמודדות עם אתגרים וקשיים.

הצגת חומר רלוונטי להעשרת הידע של הצוותים בנושא ואיסוף כלים והצעות להובלת תוכנית "האחר הוא אני".

שם הפעילות: צוותים לומדים יחד

אוכלוסיית היעד:

צוותים בחינוך הרגיל והמיוחד.

תיאור הפעילות:

מפגש בין צוותי חינוך רגיל ומיוחד (מאותו בי"ס או מבתי"ס שונים), המלמדים תלמידים עם צרכים מיוחדים, להעצמה הדדית.

למידה משותפת אודות ידע וכלים להכרת האוכלוסיות השונות ולתכנון תהליכים חינוכיים מיטביים.

התנסות חוייתית – ערכית ולימודית, ובניה משותפת של כלים לעבודה.

חונכות הדדית של מורים משני הצוותים.

פעילויות

פעילויות לתלמידים

שם הפעילות: ילדים למען ילדים

אוכלוסיית היעד:

תלמידי שילוב (א'-ו')

תיאור הפעילות:

כל תלמיד בוחר תחום בו הוא מרגיש שהוא יכול ורוצה לתרום ע"י ארגון פעילות לקהילת ביה"ס - הפסקה פעילה, משחקי פנאי, פעילות ספורט, סיפור בספריה וכו'.

מורה השילוב מסייע בארגון הפעילות ומתאים לכל תלמיד פעילות המותאמת ליכולותיו ולכישוריו בה הוא ייקח חלק באופן רציף לאורך השנה.

פעילויות לתלמידים

שם הפעילות: הנגשה אישית

אוכלוסיית היעד:

תלמידים מבתי ספר לחינוך מיוחד ותלמידים עם נכות פיזית המשולבים בחנ"ר

תיאור הפעילות:

תלמידי בית ספר לחינוך מיוחד, במסגרת שיעורי הכנה לחיי עבודה, מכינים תיקי נשיאה המותאמים לתלמידים הנעזרים בהליכונים או בכסאות גלגלים.

פעילויות לתלמידים

שם הפעילות: פרויקטים מתוקשבים

אוכלוסיית היעד:

כיתות לתלמידים מיוחדים בלקויות השונות

תיאור הפעילות:

יצירת קשר בין כיתות שונות (אוכלוסיות שונות בחינוך המיוחד או כיתות בחינוך הרגיל והמיוחד), באמצעות כלים מתוקשבים ורשתות חברתיות, וכן באמצעות מפגשים ופעילויות משותפות, סביב נושא שיבחר על ידי השותפים – תלמידים וצוותים.

שם הפעילות: חונכות בכלביה

אוכלוסיית היעד:

תלמידים מלקויות שונות על כל הרצף

תיאור הפעילות:

השתלבות בסדר היום בכלביה תוך הכירות עם הצרכים של דיירי המקום וקבלת חוקי המקום, בליווי חונכים מתנדבים מהחינוך הרגיל.

מעבר הדרגתי מחונכות לשותפות.

פעילויות לתלמידים

פעילויות לתלמידים

שם הפעילות: קריאה בהנאה ובהנעה

אוכלוסיית היעד:

תלמידים לקויי למידה בתכנית השילוב ובכתה לחינוך מיוחד

תיאור הפעילות:

הקראת סיפור על ידי תלמיד בכתת לקויי למידה או בתכנית השילוב לילד בכתה א' רגילה, כחלק משגרה ומקידום תכנית הלימודים האישית, בבחינת "חבר מספר לחבר".

שם הפעילות: הפסקה פעילה

אוכלוסיית היעד:

תלמידים על הספקטרום האוטיסטי בתכניתה השילוב

תיאור הפעילות:

הפעלת תחנה בהפסקה פעילה, בשיתוף תלמיד מכתה רגילה מקבילה, כחלק מתכנית ההפסקה הפעילה בבית הספר.

פעילויות לתלמידים

שם הפעילות: אמץ חבר

אוכלוסיית היעד:

כיתה תקשורתית בביי"ס רגיל וכתה עם מוגבלות שכלית התפתחותית בבית ספר לחינוך מיוחד

תיאור הפעילות:

קביעת פעילויות משותפות לאורך השנה סביב נושא נבחר על ידי השותפים – צוותים ותלמידים.

הפעילות עשויה להתקיים בקבוצות או בזוגות, בכל אחד מבתי הספר או בסביבה אחרת מחוץ לבית הספר.

שם הפעילות: העצמת תחושת השייכות

אוכלוסיית היעד:

תלמידים על הרצף האוטיסטי

תיאור הפעילות:

בניית קבוצות לשם יצירת קבוצה חברתית ולהקניית מיומנויות חברתיות:

א- קבוצה חברתית בתוך המוסד החינוכי סביב התלמיד, מתוך שיכבת בני גילו. הקבוצה מונחת על ידי מטפלים ממקצועות הבריאות (בחירת תחום הטיפול בהתאם לנושא), מומחית תחום וסייעות אישיות (במידה ויש).

ב- קבוצה חברתית רב גלאית בטוח גיל היסודי (א-ד') ממספר בתי ספר .הקבוצה ניפגשת אחת לשבוע עם מומחית תחום ה ASD ומומחית תחום שפה ותיקשורת המנחות את הקבוצה.אחת למספר מפגשים מתקיימת פגישה גם עם הורים לשיתוף ובנייה משותפת. המפגשים מתועדים.

ג- קבוצת תלמידים עם קשיים חברתיים ובינהם גם ילדי ASD. במקביל מפגשים אחת לשבועיים הורי התלמדים בהנחיית עו"ס מטעם שרותי הרווחה העירוניים.

ד- מומחיות התחום מגיעות לחדרי מורים לחשיפה של התחום בפני כלל המורים כמו כן ,מומחית התחום מדריכה את הסיעות ,המורות והמורים המקצועיים.

ה- קורס לסייעות מונחה על ידי מומחיות התחום ומטפלים, ומפגשים קבועים בתוך המוסד החינוכי עם מומחית התחום והיועצת.

ו- השתלמות לכלל המטפלים ממקצועות הבריאות שמטרתה בניית הקשר עם הורים לילדי ASD וכן השתלמות לכלל המורים בחינוך המיוחד לצורך מתן כלים יישומיים לעבודה בכיתה.

פעילויות לתלמידים

פעילויות לתלמידים

שם הפעילות: **עיתון בית ספרי**

אוכלוסיית היעד:

תלמידים וצוותים בבית הספר כולל כתות חנ"מ (יסודי)

תיאור הפעילות:

עיתון בית ספרי כבמה להבעת דעה והצגת פעילויות - מכל כיתה יבחרו נציגים לוועדת העיתון, יחד עם מורים מלווים מהחינוך הרגיל ומהחינוך המיוחד.

התלמידים והצוות יהיו אחראים לקביעת התכנים ולחלוקת התפקידים: איסוף תכנים, עריכה, עיצוב והפצה. התכנים יגזרו מהנושא: " האחר הוא אני".

הוועדה תפעל אחת לשבוע. העיתון יצא לאור שלוש פעמים בשנה.

פעילויות לתלמידים

שם הפעילות: חונכות

אוכלוסיית היעד:

שכבות ה-ו בחנ"מ ושכבות א-ב בחינוך הרגיל

תיאור הפעילות:

בוגרי שכבות ה'-ו' יתגברו בתחום הלמידה את תלמידי כיתות א'-ב' בתחום הקריאה והחשבון, מתוך מטרה להעצים את תחושת המסוגלות של תלמידי החינוך המיוחד בבחינת - הגיל מפצה על הקושי.

תדירות החונכות - אחת לשבוע.

חובה לקיים מפגש הכנה ומפגש סיכום לתלמידים, לצד מפגשי תמיכה לאורך השנה.

שם הפעילות: פעילות בעקבות סיפורים

פעילויות לתלמידים

אוכלוסיית היעד:

תלמידים בתכנית השילוב

תיאור הפעילות:

בחירת סיפור העוסק בקבלת השונה, וקריאתו.

העמקת ההבנה ע"י הצגת האיורים והרחבת ידע על תוכן הסיפור.

שיח המתייחס לטקסט ולאיורים, תוך הדגשת הנושא:

- המשותף והשונה בין הדמויות. הבחנה בהבדלים בין המשתייכים לקבוצה והבנתם.
- הבנת מהות השוני בין המשתייכים לקבוצה - מה ייחודו של כל אחד? מהו התהליך שהוא עובר וכיצד הוא תופס את עצמו לפני הפעילות ואחריה. חשוב להרחיב ולחזק את המסר החינוכי דרך הסיפורים והדרמה וכן לשלב ממקצועות לימוד נוספים.

שם הפעילות: סרטים קצרים

אוכלוסיית היעד:

תלמידים בתכנית השילוב

תיאור הפעילות:

הקרנת סרט בנושא ערכה של השונות, עם/ללא מלל.

ניתוח הסרט לאחר הצפייה וקיום שיח תוך שאלות מנחות. לדוגמה :

מה אהבתם / לא אהבתם בסרט ומדוע?

למה התחברתם ביותר מתוך עלילת הסרט.

איזו דמות מצאה /לא מצאה חן בעינכם ומדוע?

מהו המסר בסרטון?

איזו דמות הייתם בוחרים להסיר /להוסיף לסרטון ומדוע?

מהן הזכויות שכובדו / הופרו?

הוסיפו כתובית לסרטון .

מושגים מרכזיים : זכות, אחריות, שוויון, אמנה, דומה, שונה, קבוצה עוד.

פעילויות לתלמידים

שם הפעילות: הכרה והוקרה של השונות - הלכה למעשה

פעילויות לתלמידים

אוכלוסיית היעד:

תלמידים רגילים ותלמידים עם צרכים מיוחדים בחינוך הרגיל

תיאור הפעילות:

קיום פעילויות בשעת המחנך לאורך שנת הלימודים בנושא קבלת האחר .

בנייה והעברה של הפעילויות ע"י הצוות ו/או התלמידים.

קיום שיעורים משותפים לתלמידים רגילים ולתלמידים עם צרכים מיוחדים, לצד שיעורים נפרדים.

נושאים לדוגמה:

העלאת אסוציאציות בנושא השונות, דיון בנושא סטריאוטיפים בקרב תלמידים הקשורים בשונות, מצבים בהם אני מרגיש שונה לעומת מצבים בהם אני שווה ועוד.

שם הפעילות: אני חזק ומחזק

אוכלוסיית היעד:

תלמידי כתות חינוך מיוחד בביי"ס רגיל ביסודי

תיאור הפעילות:

א- איתור תחומי החוזק של כל תלמיד בתחומים לא אקדמיים כגון: ספורט, מוסיקה, מחול ועוד

ב- התלמידים מועצמים ע"י המורים באמצעות טיפוח התחום.

ג- התלמידים יביעו את תחומי החוזק בהזדמנויות שונות בביה"ס, לפחות 3 פעמים בשנה באמצעות: השתתפות בטקסים/ימי הולדת/הפסקות פעילות, וועדות ועוד.

פעילויות לתלמידים

שם הפעילות: יוצרים יחד

אוכלוסיית היעד:

תלמידי חינוך מיוחד וחינוך רגיל במגוון מסגרות

תיאור הפעילות:

א- איתור כישורים אישיים של התלמידים בתחומים שונים כגון: ספורט, יצירה, מוסיקה, מחול, בישול, אתגרים, הישרדות, הפעלת תחנות (בהפסקה פעילה, ביום שיא), הפעלת תחנת שידור בית ספרית ועוד.

ב- תלמידי החינוך הרגיל והחינוך המיוחד במשותף (מאותו בי"ס או מבתי"ס שונים), יפעלו ויפעילו על פי כישוריהם בהזדמנויות שונות בביה"ס, לפחות 3 פעמים בשנה באמצעות: השתתפות בטקסים/ימי הולדת/הפסקות פעילות, וועדות ועוד, וכן כחלק מפעילות יזומה לקידום היצירה וההבעה המשותפים לשתי האוכלוסיות.

שם הפעילות: **סיפורי הצלחה**

אוכלוסיית היעד:

תלמידי כתות ח' עד חט"ע

תיאור הפעילות:

א- איתור בעלי תפקידים,שבילדותם הוגדרו כתלמידים עם צרכים מיוחדים.

ב- מפגש בעלי התפקידים עם אוכלוסיית היעד לחשיפת סיפור חייהם הכולל קשיים במהלך הלימודים והדרך להצלחה.

ג- מפגש אוכלוסיית היעד עם בעל תפקיד אחד לפחות לפעילות/תוצר משותף.לדוגמא : כתב מקומי,שבילדותו הוגדר כבעל צרכים מיוחדים,להכנת כתבה.

פעילויות לתלמידים

שם הפעילות: תרומה לקהילה

אוכלוסיית היעד:

תלמידי כתות ט' עד חט"ע

תיאור הפעילות:

א- איתור מוקדים התנדבותיים בקהילה, כגון: משמר אזרחי, יחידות צה"ל מאומצות, עמותות, בתי אבות וכיוב'.

ב- בניית תוכנית רצף, המאפשרת חשיפה ופעילות למספר מוקדים התנדבותיים לאורך השנים, בכל שנה במוקד אחר.

ג- חיבור בין התלמידים לבין המוקדים ההתנדבותיים להגדרת מטרות ושיתופי פעולה.

שם הפעילות: מי אני? אני לומד על עצמי

אוכלוסיית היעד:

תלמידים בתכנית השילוב על רצף הגילאים

תיאור הפעילות:

התלמיד המשולב לומד על לקותו באמצעות עבודת חקר ומשתף בה את בני כיתתו.

ליווי והדרכה של התלמיד בהכנת העבודה:

א- הפנייה למקורות מידע על הלקות (חומר תיאורטי, מפגש עם אנשים בוגרים המאופיינים בלקות דומה).

ב- קישור החומר התיאורטי למאפייני התפקוד של התלמיד עצמו, תוך הסקת מסקנות בנוגע לתפקוד מיטבי.

ג- הצגת העבודה, תוך שיתוף בחוויות אישיות. מומלץ לשתף מעגל רחב ככל האפשר של משתתפים: תלמידים, הורים וצוות מביה"ס.

שם הפעילות: אני שונה אך כולנו שווים

אוכלוסיית היעד:

כתות בחינוך הרגיל (יסודי), בהן משתלבים תלמידים עם צרכים מיוחדים.

תיאור הפעילות:

הכתה תחולק לקבוצות הטרוגניות, הכוללות גם תלמידים עם צרכים מיוחדים.

כל אחד מתלמדי הקבוצה יציג את היחודיות שלו – כישרון בתחום מסוים, תחום עניין, תחום ידע וכיוב'.

לאחר הסבב המילולי יבנו התלמידים כרזה משותפת, המשקפת באופן גרפי את הייחודי והמשותף בכל קבוצה.

ניתן ליצור תערוכה המציגה את תוצרי השיתוף והייחודיות.

שם הפעילות: מדברים שונות

אוכלוסיית היעד:

תלמידי חט״ב וחט״ע, נציגי מועצות תלמידים

תיאור הפעילות:

הקמת אוהל הדברות במרחב בית הספר.

חלוקה לשולחנות הדברות, בכל שולחן דובר עם צרכים מיוחדים המייצג הצלחה או ייחודיות בתחום ספסיפי, ומונחה ע״י מומחה מתי״א. ניתן לשלב גם דובר ללא צרכים מיוחדים.

העלאת נושאים מעולמם של בני הנוער ועל פי בחירתם: ספורט, גיוס משמעותי, מעגל העבודה, התמודדות משפחתית, פוליטיקה ואקטואליה ועוד.

דיון ערכי בנוגע להשתלבות בני נוער מסוגים שונים ועם צרכים מגוונים, בנושאים אלו.

פעילויות לתלמידים

פעילויות לילדי גן

שם הפעילות: ההורה שלי מפעיל

אוכלוסיית היעד:

ילדי גן חינוך מיוחד והוריהם

תיאור הפעילות:

לאורך השנה , בימי שישי , כל אחד מהורי הגן מתכנן ומעביר פעילות ביחד עם הילד לכל ילדי הגן כחלק מפעילות קבלת השבת.

פעילויות לילדי גן

שם הפעילות: אני תורם ואני נתרם

אוכלוסיית היעד:

ילדי גן חינוך מיוחד וגן רגיל

תיאור הפעילות:

איתור מוקדים להעצמת המעורבות בקהילה בקרב ילדי גנים בחינוך הרגיל ובחינוך המיוחד, כגון: טיפוח גינה ציבורית בסביבת הגן, מיחזור וכיוב'.

יצירת קשר בין גן חינוך מיוחד לגן רגיל לצורך ביצוע משותף של הפעילות ולמידת הנושא, תוך קיום מפגשים בשני הגנים ובאתרים הרלוונטיים.

חיבור לגורמים בקהילה האחראים על האתר שנבחר או על נושא הפעילות.

הבניית הפעילות בסדר היום של שני הגנים בתדירות של אחת לחודש.

אדם כנהר / טולסטוי

אחת האמונות הטפלות הנפוצות ביותר היא זו,
שלכל אדם יש תכונות קבועות ומיוחדות לו.
אדם זה – טוב, זה - רע, חכם, טיפש, מלא מרץ , אדיש וכו'
אך בני אדם אינם כאלה...
בני אדם דומים לנהרות,
כל נהר נעשה צר יותר במקום זה, רחב יותר שם,
מהיר יותר במקום אחר, איטי יותר כאן,
לעיתים מימיו צלולים, לעיתים קרים, לעיתים עכורים, לעיתים חמים.
כן גם בני אדם,
כל אחד נושא בתוכו גרעין של תכונה אנושית.
לפעמים מתגלה האחת, לעיתים השנייה,
ובן האדם לעיתים קרובות אינו דומה לעצמו
למרות היותו אותו אדם.

איש אינו נולד כשהוא שונא אדם אחר בגלל גוון עורו, מוצאו או דתו. אנשים לומדים לשנוא, ואם ניתן ללמדם זאת

ניתן ללמדם לאהוב, כי האהבה קרובה יותר ללבו של האדם מאשר ניגודה."

נלסון מנדלה
(18 ביולי 1918 - 5 בדצמבר 2013)